

mustafa kemal atatürk

başarıda gururu,
felakette ümitsizliği
yenmeliyiz

Bitmeyen yastan yaratıcı liderliğe
Atatürk öğretileri

DESTEK YAYINLARI: 1365
FELSEFE: 48

**MUSTAFA KEMAL ATATÜRK / BAŞARIDA GURURU,
FELAKETTE ÜMİTSİZLİĞİ YENMELİYİZ**

Yayına Hazırlayan: Ferhat Atik

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumaloğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Felsefe Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü
Editör: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Kasım 2020 (3.000 Adet)
4. Baskı: Mayıs 2021
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN978-625-441-000-0

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkani.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak
Sertifika No. 48625
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

mustafa kemal atatürk
başarıda gururu,
felakette ümitsizliği
yenmeliyiz

Bitmeyen yastan yaratıcı liderliğe Atatürk öğretileri

Yayıma Hazırlayan: Ferhat Atik

Aileden gelen kimlik

10 Mayıs 1876 tarihinde Selanik'in merkezindeki tren garında trajik bir olay yaşanır. O gün genç bir Bulgar kızı, yanında bir imam ve annesi ile birlikte trenle Selanik'e gelir. Bu yolculuğun nedeni Hıristiyan kızın Selanik'te imam tarafından Müslüman yapılacak olmasıdır. İmam, kıza bu nedenle refakat etmektedir. Selanik'e vardıklarında, tren garındaki kalabalığı fırsat bilen kızın annesi, kızının Hıristiyan kalmasını istediğinden, bağırıp çağırmaya ve yardım çığlıkları atmaya başlar. Yaşanan arbedenin içerisinde bir grup Yunanlı, kızın imamın elinden kaçırıp Amerikan Konsolosluğu'na götürürler. Bu olayın hemen ardından Müslüman Türkler bir gösteri yaparlar. Gösteri sonucunda Alman ve Fransız konsolosları öldürülür. Takip eden günlerde olaylar

büyür. Bazı ülkeler Selanik açıklarına savaş gemileri gönderirler. Talepleri, gösteri yapan Türklerin çok hızlı bir şekilde cezalandırılmalarıdır. Bu tarihte aranan eylemcilerden birisi, babası ile Manastır'daki Kocacık köyünden gelip Selanik'e yerleşmiş olan Mustafa'dır. Mustafa tutuklanmak istemediğinden, Makedonya dağlarına kaçır. Yaşamının sonuna kadar, yedi sene bu dağlarda yaşar. Ardında ise karısını ve iki çocuğunu bırakır. Aile bu kaçıştan derin bir şekilde etkilenir.

Bu olayda adı geçen Mustafa, Atatürk'ün dedesi, yani Ali Rıza Bey'in babasıdır. Atatürk "Mustafa" adını dedesinin isminden almıştır. Babasının dağlara kaçışından kısa bir süre sonra Ali Rıza Bey, Osmanlı Devleti ile Rus İmparatorluğu arasındaki savaşın hemen öncesinde, Selanik'te gönüllülerden oluşan ulusal muhafız birliğine katılır. Zamanla mülazımlığa, yani teğmenliğe yükselir. 1887 sonları veya 1878'in başı olarak bilinen tarihte ise ordudan ayrılır. Bu tarihte Ali Rıza Bey yedi veya sekiz yıllık evlidir. Ali Rıza Bey kendinden 20 yaş küçük ve evlendiğinde henüz 14-15 yaşlarında olan Zübeyde isimli bir kız ile evlidir. Zübeyde, Ali Rıza Bey'in Selanik'te bulunan Yenikapı semtinde yaşayan ailesinin yanına gelin olarak yerleşir. Zübeyde, Molla Hasan Efendi'nin torunu, Feyzullah Efendi'nin kızıdır ve köklü bir dini gelenekten gelmektedir. Zübeyde daha çocuk denecek yaşlarda peş peşe üç çocuk dünyaya getirir. Ömer, Ahmet ve Fatma. Bir

yandan, eşinin ailesi ile kalmanın ve üç çocuğa bakmanın sıkıntıları ile boğuşurken, diğer yandan da Ali Rıza Bey'in ordudan ayrılıp Selanik'ten 120 kilometre uzakta ıssız bir yer olan Paşa Köprüsü'nde gümrük memuru olarak çalışmaya başlamasının sıkıntısını yaşamaktadır. Çünkü mesafe yüzünden Ali Rıza Bey eşini görmeye pek az gelebilmektedir. Zübeyde, kızı Fatma'nın salgın hastalık sonucunda ölmesiyle sarsılır ve iki oğlu ile Paşa Köprüsü'ne, ıssızlığa taşınmak zorunda kalır. Buradaki tek sorun ıssızlık değildir. Bir sınır noktası olan Paşa Köprüsü'nde haydutlar dehşet saçtığından, hayatları hep korku içinde geçer. Her an ölümle burun burunadırlar.

Bunların üzerine burada iki trajedi daha yaşarlar. Aynı salgın nedeniyle her iki oğlu da ölür. Zübeyde daha yirmili yaşlarının başında, üç evlat doğurmuş ve üç evlat kaybetmiş bir genç kadındır. Bu sürecin ardından Ali Rıza Bey'in Cafer isminde bir kereste tüccarı ile ortaklığa girişmesi ile en azından maddi anlamda nispeten daha güzel günler başlayacaktır. Selanik'e geri dönerler. Bu dönüşün hemen ardından, bizlerin Atatürk olarak tanıyacağı Mustafa dünyaya gelir. Sonrasında Makbule ve Naciye isimli iki kızları daha olsa da, Naciye de ilerleyen yıllarda yaşamını yitirir. Ergen yaşlara sadece Mustafa ve kız kardeşi Makbule erişir. Makbule ise 1956 yılında vefat edecektir.

Doğduğunda aldığı isimle Mustafa'nın 1881 kışında doğduğu bilirse de 1940 yılında yapılan bir çalışmanın sonucu olarak posta pullarında 1880 yazması her iki tarihin de olasılık dahilinde olmasını sağlamıştır. Bugün Yunanistan'da bulunan Selanik şehrinde üç katlı pembe bir evde doğduğu söylene de kız kardeşi Makbule Hanım Mustafa Kemal'in bu evde büyüdüğünü ancak bu eve yakın bir mahallede –muhtemelen Yenikapı semtinde– bulunan babasının evinde doğduğunu söylemiştir. Mustafa doğduğunda Selanik, yarısı Yahudi toplumundan, geri kalanı Slav, Arnavut ve bir avuç da Türk'ten oluşan 80 bin kişilik nüfusa sahiptir.

Mustafa bir iki yaşlarındayken babasının kereste işi iyi gitmekteyse de sonrasında Ali Rıza ve Cafer Bey'in kereste işi için kullandıkları orman haydutlarca yakılır ve ortaklar bunun sonucunda iflas ederler. Bu Ali Rıza Bey için yıkımdır. Mustafa henüz 7 yaşında ve annesi Zübeyde Hanım ise 27 yaşındayken Ali Rıza Bey ölür.

Mustafa büyürken kız kardeşi Makbule Hanım'ın aktardığı bilgilere göre, yaşadıkları evde, çocuklukları boyunca; ölmüş kardeşlerinden, Osmanlı-Yunan çatışmalarından ve haydutların yaydığı dehşet ve korkudan sıkça bahsedilmiştir. Mustafa bu anlamda bir ölümler ve felaketler evinde büyür.

Annesi Zübeyde Hanım artık genç bir duldur. Çeşitli ilişkilerle dolu bir dönemde, “neşe” içinde bir görünüme

bürünüp hayatını yaşamakla, Allah'a sığınıp, ailesinden gelen mollalık geçmişine dönmek arasındadır. Zübeyde Hanım devam eden dönemde "Molla" ismi ile anılmaya başlanır. Bu içsel çatışmaları Mustafa'nın dini eğitim ile ilerlemesi arzusunu doğursa da, ölmeden önce babası Mustafa'ya önemli bir miras bırakmıştır. Bu miras, babasının kendisini, Şemsi Efendi isimli laiklik yanlısı bir kişinin açtığı okula gitmesini sağlamaktır. O günleri Mustafa Kemal şöyle hatırlıyor:

"Çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey, mektebe gitmek meselesine aitti. Bundan dolayı annem ve babam arasında şiddetli bir mücadele vardı. Annem ilahilerle mektebe başlamamı ve mahalle mektebine gitmemi istiyordu. Babam ise o zaman yeni açılan Şemsi Efendi'nin mektebine devam etmemi istiyordu. Nihayet işi babam başarılı bir şekilde halletti. Önce bir törenle mahalle mektebine ardından Şemsi Efendi'nin mektebine kaydedildim. Kısa bir zaman sonra babam vefat etti."

Ali Rıza Bey'in ölümünden hemen sonra Zübeyde Hanım, Selanik dışında bir çiftlikte yaşayan yakınlarından yardım istemek zorunda kalır. Oraya giderler. Bir süre sonra Mustafa, Selanik'e halasının yanına okumak üzere geri döner. Mustafa kaydolduğu okulda kötü bir hatıra yaşar. Kaymak Hafız Efendi ismi ile bilinen son

derece yobaz bir öğretmeni tarafından ağır bir şekilde şiddete maruz kalır. 1922 yılında gazeteci Ahmet Emin Yalman'a bu olayı anlatırken Mustafa Kemal “*Bütün vücudum kan içindeydi!*” ifadesini kullanır. Bu olay onun askeri bir okula yönelmesinin nedenlerinden biri olur. Bu konuyu ise Mustafa Kemal şöyle anlatır:

“Asker olmama annem şiddetle karşıydı. Ben de ona söylemeden askeriyenin sınavlarına girdim ve kazandım. Böylece anneme bir emrivaki yapmış oldum.”

Bu kararı alıp yoluna devam edecek olan Mustafa henüz 12 yaşındaydı. Ancak, geleceğini tayin edecek bilinç ve sorumluluğa sahipti. Mustafa askeri okula başladıktan bir süre sonra onun hayatı boyunca kızmaktan vazgeçemeyeceği bir olay yaşanır: Annesi yeniden evlenir. Mustafa artık, annesinin değil babasının yolundan gitme konusunda daha nettir ve öyle yapacaktır. Evden uzaklaşır ve askeriyeye neredeyse kendisini adar. İsim benzerliği nedeniyle Mustafa isminin ardından “Kemal” isminin öğretmenince kendisine yakıştırılması ise bu adanmışlığın sonucu olan başarıları nedeniyledir. Öğretmeni Mustafa Sabri Efendi ona, “bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik” anlamına geldiği için “Kemal” ismini layık görür. Mustafa artık çocukluğu

boyunca yaşadığı derin travmalarına rağmen gelişen kişiliğine yakışır bir isimle hayatına devam edecektir. O artık Mustafa Kemal'dir.

Mustafa Kemal, Atatürk olma yolunda ilerleyeceğini Namık Kemal'in bir şiirine gösterdiği tepki ile yıllar önce yansıtmıştır. Namık Kemal şiirinde şu mısralarla acısını anlatır:

*“Vatanın bağına düşman dayamış hançerini
Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini!”*

Mustafa Kemal o mısraları şu şekilde değiştirir:

*“Vatanın bağına düşman dayasın hançerini
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini!”*

Bu anlamlı değişiklik sıradan bir şey değildi. Bu san ki Mustafa Kemal'in, 5 Ağustos 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapacağı konuşmanın ilk cümlesi gibiydi. Nitekim bu tarihte Meclis'te Başkomutan olarak yaptığı konuşmasını aynı cümle ile bitirecekti:

“Milletimizi esir etmek isteyen düşmanları mutlaka yeneceğimize güven ve inancım bir an olsun sarsılmamıştır. Şu

dakikada bu kesin inancımı yüksek topluluğunuza karşı, bütün millete karşı, bütün dünyaya karşı ilan ederim. Milletimiz bugün, bütün geçmişinde olduğundan daha çok ümitlidir. Bunu ifade etmek için şunu arz ediyorum. Kendilerinin tabiriyle, cennetten vatanımıza koruyucu olan merhum Namık Kemal, ‘Vatanın bağına düşman dayadı hançerini, yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini!’ demiştir. İşte bu kürsünden bu Meclis’in başkanı sıfatıyla Meclis’i oluşturan bütün üyelerin her biri adına ve bütün millet adına diyorum ki: Vatanın bağına düşman dayasın hançerini, bulunur kurtaracak bahtı kara maderini!’”

Mustafa Kemal, erken çocukluğundan beri biriktirdiği travmalar, yaslar, annesi ve babasının imgeleri, okullarda yaşadıkları, kendisine kendisinden önceki zamanlardan aktarılanlarla birçok etkeni yaratıcı ruhu ile dönüştürür, büyük ve yeni Türkiye’yi yaratır. Mustafa Kemal, Kuran-ı Kerim sembollerine dayanan eğitimi yasaklar, şeriata dayalı hukuku Batılı medeni hukukla değiştirir, erkek ve kadınların giyimlerini daha modern seviyeye taşır ve yeni bir dil yaratır. Yarattığı bu devrimlere geçişin 5 yıl süreceği söylene de o, 3 ayda bu geçişi sağlar. Mustafa Kemal’in bu yaratıcı dönüştürücülüğü temelinde bir felsefe barındırır. Bu felsefeyi ise, onun çocukluğu boyunca oluşan psikolojik durumu yönetir. Bir yandan annesinin inançlarını ve geleneksel yanını, diğer yandan babasının mirası olan

modernleşmeyi temel alır. Ancak annesine içten içe kırgınlığı az da olsa hep devam eder. Annesi Zübeyde Hanım 14 Ocak 1923'te vefat ettiğinde Mustafa Kemal cenazeye katılmaz, mezarını ise ancak 27 Ocak 1923'te ziyaret eder. Annesinin mezarı başında tüm bu birikimlerini anladığımız konuşmayı yapar:

“Zavallı annem bütün millet için ülkü olan İzmir’in kutsal topraklarına bedenini vermiş bulunuyor. Arkadaşlar, ölüm, yaratılışın en doğal kanunudur. Fakat böyle olmakla beraber bazen ne üzüntü verici görüşmeler olur. Burada yatan annem, eziyetin, zorlamanın, bütün milleti felaket uçurumuna götüren bir keyfi idarenin kurbanı olmuştur. Bunu açıklamak için izin verirseniz acı hayatının belli birkaç noktasını sunayım. Abdülhamit devrinde idi. 1320 (1905) tarihinde mektepten henüz kurmay yüzbaşı olarak çıkmıştım. Hayata ilk adımı atıyordum. Fakat bu adım hayata değil, zindana rastladı. Bir gün beni aldılar ve baskı idaresinin zindanlarına koydular. Orada aylarca kaldım. Annemin, bundan ancak hapisten çıktıktan sonra haberi olabildi. Ve derhal beni görmeye koştu. İstanbul'a geldi. Fakat orada kendisiyle ancak üç beş gün görüşebildim. Çünkü tekrar baskı idaresinin casusları, cellatları ikametgâhımızı sarmış ve beni alıp götürmüşlerdi. Annem ağlayarak arkamdan takip ediyordu. Ben, sürgün yerime götüreceği olan vapura bindirilirken benimle görüşmesi engellenen annem gözyaşlarıyla Sirkeci Rıhtımı'nda acılar ve kederler içinde bırakılmış bulunuyordu. Sürgün

yerinde geçirdiğim tehlikeler onun hayatının acılar ve gözyaşları içinde geçmesine sebep olmuştur. Başka bir nokta daha: Mütareke zamanında Anadolu'ya geçtiğim zaman, annemi acılı bir halde İstanbul'da bırakmak zorunda kaldım. Yanımda kendisinin arkadaşlık ettiği bir adamım vardı. Bunu Erzurum'dan İstanbul'a gönderdiğim zaman annem bu adamın yalnız olarak geldiğinden haberli olduğu dakikada, benim hakkımda halife ve padişah tarafından verilmiş olan idam kararının yerine getirildiğini zannetmiş ve bu zan, kendisini felce uğratmış. Ondan sonra bütün mücadele seneleri onun hayatını acı, üzüntü içinde geçirtmişti. Padişah ve hükümetinin ve bütün düşmanların daima baskı ve işkencesi altında kalmıştı. İkametgâhı bin türlü bahanelerle ve nedenlerle basılır ve araştırılır, kendisi rahatsız edilirdi. Annem üç buçuk senelik bütün gece ve gündüzlerini gözyaşları içinde geçirdi. Bu gözyaşları ona gözlerini kaybettiirdi. Sonunda çok yakın zamanda onu İstanbul'dan kurtarabildim. Ona kavuşabildim ki, o artık maddi olarak ölmüştü, yalnız manevi olarak yaşıyordu...

(...)

Validemin ziyanından şüphesiz pek müteessirim. Fakat bu teessürümü izale ve beni müteselli eden bir husus var ki, o da anamız vatanı mahv ve harabiyete götüren idarenin artık bir daha avdet etmemek üzere mezarı ademe götürülmüş olduğunu görmektir. Validem bu top-
rağın altında, fakat Hâkimiyet-i Milliye ilelebet payidar

olsun. Beni müteselli eden en büyük kuvvet budur. Evet, Hâkimiyet-i Milliye ilelebet devam edecektir. Validemin ruhuna ve bütün ecdat ruhuna müteahhit olduğum vicdan yeminini tekrar edeyim. Validemin metfeni önünde ve Allah'ın huzurunda ahit ve peyman ediyorum, bu kadar kan dökerek milletin istihsal ve tespit ettiği hâkimiyetin muhafaza ve müdafaası için icap ederse validemin yanına gitmekte asla tereddüt etmeyeceğim. Hâkimiyet-i Milliye uğrunda canımı vermek, benim için vicdan ve namus borcu olsun...”

Gazi Mustafa Kemal'e ölümünden dört sene önce, özel bir yasa ile “Atatürk” soyadı verilir. Bu olay Ankara Radyosu'ndan sevinçle duyurulurken, sunucu heyecanını bastıramayarak “Atatürk” yerine “Anatürk” der. Elbette bu bir dil sürçmesidir. Ancak bilinir ki Türkiye halkının Mustafa Kemal'i, hem bir baba hem de bir ana olarak algılanacak kadar sevilmiştir. Atatürk soyadı sadece kendisine verilirken, o tarihte hayatta olan kız kardeşi Makbule Hanım'a ise “Atadan” soyadı verilir.

Barişçıl anlayışına rağmen, girmek zorunda kaldığı birçok savaşın kaderini değiştiren, yıkılmakta olan Osmanlı Devleti'nin yerine sadece Cumhuriyet'i kurmakla kalmayıp, modern Türkiye'yi yaratan Atatürk, sadece bir simge, bir kurtarıcı ve benzeri yanları ile anlatılır. Ancak onun yaratıcı felsefesi, kendisini oluşturan kazanımlar

yanında, tuttuğu yaslar ve yitimlerle derin psikolojik travmalardan yaratıcı yanını geliştirerek çıkmış bir lider olmasına yol göstermiştir. Bu nedenle Atatürk, kimliğe, toplumsal bağlara ve aileye her zaman önem vermiştir.

“Medeniyetin esası, gelişme ve gücün temeli aile hayatındadır. Bu hayatta fenalık, muhakkak sosyal, ekonomik, siyasal güçsüzlüğe sebep olur. Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurların doğal haklarına sahip olmaları, aile görevlerini başaracak güçte olmaları gereklidir.”

*“Herkes ulusal görevini
ve sorumluluğunu bilmeli,
memleket meseleleri
üzerinde o düşünceyle
düşünüp çalışmayı görev
edinmelidir. Türk milleti
ve Türkiye’nin çocukları
bunu akıllarından bir kez
bile çıkarmamalıdır.”*

